

ratur (Goldschmidt nævnes dog). Der er heller ikke noget om hans eventuelle interesse for andre landes politik; i mange andre lande havde man ellers tilsvarende forsvarspolitiske problemer – i Sverige-Norge talte man i alle partier i øvrigt om, at uenigheden trods alt i hvert fald ikke måtte føre til tilstande som i Danmark, og Bismarck formåede at nå frem til en løsning omkring de provisoriske love, han havde forsøgt med i den prøjsiske landdag. Mens der er meget i Ditlev Tamms bog, der

mangler, fordi den så strikte er bygget op om Estrups dagbøger, hustruens breve og *Rigsdagstidende*, kommer han i sin konklusion frem til de rigtige, men ikke ukendte vurderinger af politikeren, som nok ville have styrket biografien, hvis de havde været indarbejdet i den løbende tekst. Men den har sin særlige værdi ved at vise, at Estrup i det hele ikke var nogen bemærkelsesværdig person uden for det politiske liv, og det har vi måske ikke tidligere forstået.

Vagn Dybdahl

DET 20. ÅRHUNDREDE

Hans-Martin Ottmer, »Weserübung«. *Der deutsche Angriff auf Dänemark und Norwegen im April 1940*. (München, 1994). 217 s., 34,80 DM.

Det tyske angreb på Danmark og Norge i april 1940 er emnet for denne militærhistoriske afhandling, forfattet af en oberstløjtnant fra det tyske militærhistoriske institut. Angrebet gik under kodeordet »Weserübung« og var på daværende tidspunkt historiens største tribiske aktion (til lands, til vands og i luften). Det har siden haft ry af at være et mønsterangreb – i teknisk forstand. Denne opfattelse har sikkert været hjulpet på vej af det faktum, at angrebet hverken var initieret af Hitler eller var plettet af dennes ideologiske ideer. Fagfolk kan med andre ord rose angrebet i militærteknisk henseende, uden at nazismens skygge i nævneværdig grad forstyrrer indtrykket af godt håndværk. Hertil kommer en almindelig antagelse af, at angrebet var tænkt præventivt – for at komme et britisk forsøg på at skaffe sig støttepunkter i Norge i forkøbet. I militærhistoriske sammenhæn-

ge har angrebet således haft en aura af militær og strategisk legitimitet over sig. På trods af at det udgjorde en oplagt og grov folkeretslig krænkelse. Det afspejles også i standardværket om *Weserübung*, Walther Hubatsch's »Weserübung«. *Die deutsche Besetzung von Dänemark und Norwegen, 1940* fra 1960, hvor hovedkonklusionen er, at angrebet skal ses som et direkte svar på de allierede forberedelser på at skaffe sig støttepunkter i Norge.

Den aktuelle bog lægger ikke meget nyt til Hubatsch's undersøgelse, men rækker dog ved hovedpointen i denne (dog på et punkt, hvor Carl-Axel Gemzell allerede har revideret Hubatsch's resultater). Ottmer ser således angrebet som en virkeliggørelse af en teoretisk doktrin fra 1926 udarbejdet af en tysk søofficer. I følge denne var Tysklands eneste chance at føre offensiv krig til vands og sikre sig støttepunkter omkring Østersøen og langs Norges vestkyst. Ellers ville riget blive afskåret både strategisk og økonomisk af den britiske Royal Navys dominans. Modsat tidligere antaget tilsluttede initiativtage-

ren til angrebet på Danmark og Norge, storadmiral Erich Raeder, sig denne doktrin. Fra starten anså Raeder en offensiv strategi i forhold til Østersøen, Nordsøen og Nordatlanten for at være den eneste måde, man kunne manifestere sig i forhold til Storbritannien. Man skulle herigennem »belejre England« (s. 22). At Raeder over for Hitler og over for de øvrige værn – hæren og Luftwaffe, som havde stor ulyst til at engagere sig nordpå i de dage, hvor vestoffensiven mod Frankrig og Benelux var under forberedelse – argumenterede anderledes, var udelukkende af opportunistiske grunde. Heri indgik bl.a. argumentet, at de allierede havde parallelle planer.

Ottmer kan også tilbagevise en anden tidligere antagelse, nemlig at Danmark kun blev besat på grund af pres fra Luftwaffe, grundet ønske om kortere flyvetid til Norge. Snarere kan Ottmer godtgøre, at besættelsen af Danmark var funderet i en strategisk helhedsanalyse.

Weserübung var en kolossal satsning. For hær og Luftwaffe var der ingen større risiko, men flåden risikerede meget. Alt afhang af, at overraskelsesmomentet ikke blev spillet af hænde. Med Royal Navys enorme overtag på dette tidspunkt var det en gambling uden sidestykke, som storadmiral Raeder foretog. Det var han selv klar over.

Angrebet forblev i det store hele en hemmelighed indtil selve dagen, men den tyske flåde led alligevel store tab, på grund af sammenstød med britiske flådeenheder og på grund af blandt andet nordmændenes sænkning af det tyske flagskib »Blücher« i Oslofjorden. Flåden mistede omkring halvdelen af sin slagkraft i forbindelse med Weserübung. Dette tab satte blandt andet angrebet på England i venteposition. Det blev en lære af Weserübung, at søstridskræfter ved landsætninger bør besidde lufttheredømmet.

Det har været en spændende udfordring at læse en bog, der i sit udgangspunkt forholder sig teknisk og lidenskabsløst til det rent operative, militære aspekt af besættelsen af Danmark og Norge. Bogen identificerer sig med operationen, og læseren bringes i en situation, hvor han næsten ikke ønsker andet end, at den må lykkes. Den positive værdinorm er det gode militære håndværk. Dette aspekt giver en *Verfremdungs-effekt* og sine steder et nyt og anderledes perspektiv på historien om besættelsen af Danmark og Norge. Ottmers militære nøgternhed kan lejlighedsvis virke en anelse skarp, men aldrig usaglig. Den blotte konstatering af, at lederen bag staben, der iværksatte Weserübung, v. Falkenhorst, mente at kunne besætte København, og dermed Danmark, med blot et militærorkester, er ikke blot overraskende, men også temmelig sigende. Det var dog ikke opfattelsen i hele staben bag den operative planlægning. v. Falkenhorst gerådede nemlig i uenighed med den senere øverstbefalende i Danmark, flyvergeneral Kaupisch, på dette punkt. Sidstnævnte mente, at man skulle tage hårdt fat med det samme og neutralisere det danske militær med et slag. Det blev som bekendt efter Kaupisch' hoved, at besættelsen af Danmark forløb.

Sine kvaliteter til trods lider bogen dog under kun at bygge på tysk og i få tilfælde på engelsk materiale. Ottmer har åbenbart ikke søgt kilder på norsk og dansk. Det forekommer fx betænkeligt, at den norske og danske mobilisering omkring den 9. april opgøres i henhold til tyske efterretningskilder – som Ottmer endda indrømmer er upræcise. Det havde unægteligt virket mere troværdigt, om han havde støttet sig til de respektive norske og danske militære arkivalier, der kunne have givet de præcise tal. Sine steder bruges de tyske kilder endvidere temmelig ukritisk.

Danske og norske politikere og royaliteter citeres fx igennem de tyske diplomatiske og militære indberetninger til Berlin. Disse indberetninger tjente, som vi ved fra mange eksempler, ofte til at få indberetteren til »at se godt ud« i Berlin.

Alt i alt formidler bogen i kortfattet form præcis viden om de tyske strategiske overvejelser i Anden Verdenskrigs første fase og om den operative udførelse af selve besættelsen. Bogens begrænsning vil sandsynligvis forekomme de fleste historisk interesserede at være, at forfatterens erkendelsesinteresse er så decideret militær, at bredere historiske og politiske problemstillinger synes at blive stedmoderligt behandlet.

Niels Wium Olesen

Ib Nordby: *Sablen og den bløde hat. De danske skytte-, gymnastik- og idrætsforeningers forhold 1940-45 med et indledende historisk tilbageblik.* (Odense Universitetsforlag, 1995). 473 s., 250 kr.

Bogen er dels et stykke forenings-, dels et stykke besættelsestidshistorie.

Det første aspekt rummes i det lange tilbageblik fra skytteforeningernes start 1861 til besættelsen i 1940, hvis pointe er, at skønt værneviljen udgik af foreningens formålsparagraf som en indrømmelse til mellemkrigstidens pacifistiske strømninger, vedblev den at præge ledelsens tankegang, så den uden større problemer kunne bringes på plads igen i 1941. Navnlig den finske vinterkrig fremhæves som anledning til, at denne strømning blussede op igen.

Under besættelsen placerede DDSG&I sig i en politisk uklar position, da landsledelsen i 1940 afslog at tilslutte sig paraplyorganisationen Dansk Ungdomssamvirke, der var domineret af de samarbejdende partiers ungdomsforbund. Det var begrundet

med, at den ikke havde forsvarsvilje på programmet, men rummede ikke nogen afstandtagen fra regeringens politik, hvilket også havde været besynderligt, da formanden Arnth-Jensen var folketingsmand for partiet Venstre.

Gennem en detaljeret undersøgelse sættes spørgsmålstegn ved, om foreningen havde så stor en betydning for rekrutteringen til den organiserede modstandsbevægelse, som den selv på grundlag af indberetninger fra lokalforeningerne hævdede i 1945, og det fremhæves, at medlemsskabet af DDSG&I ikke i sig selv var noget incitament til modstand. Foreningen førte en forsigtig kurs, advarede mod uro i august 1943 og afslog at skrive under på ungdomssamvirkets protest mod jødeaktionen i oktober. Alligevel – det er vanskeligt at måle – er det et spørgsmål, om foreningen ikke netop er interessant som et ideologisk forum, hvori vi kan følge det opgør med neutralitets- og afrustningspolitikken, der blev modstandens essens.

Henning Poulsen

Erik Thostrup Jacobsen (udg.): *...Gør jer Pligt – Gør jert Værk. John Christmas Møllers dagbøger 1941-45.* (Selskabet for Udgivelse af Kilder til Dansk Historie, 1995). 520 s., 275 kr.

Det er et stort stykke arbejde, som udgiveren har lagt for dagen ved denne kildeudgivelse. Værket indeholder transskriberingen af John Christmas Møllers langt fra letlæste dagbøger suppleret med en række dokumenter fra Christmas Møllers arkiv på Rigsarkivet, Stockholmsarkivet og det svenske udenrigsministeriums arkiv. Det hele er forsynet med et omfattende noteapparat og personregister og tillige rigt illustreret og smukt indbundet.